

BESZÉDTUDOMÁNY A MINDENNAPOKBAN

MTA Székház, Felolvasóterem, 2018. november 8. 10–14 óra

Idő	Előadó	Téma
10,00	Prószéky Gábor	<i>Bevezető szavak</i>
10,10	Grácz Tekla Etelka	A hangszalagok rezgése és a zöngképzés zavarai Beszédünk alapja a hangszalagok rezgése. A mássalhangzók többségének és a magánhangzók képzésének része, de globálisabban nézve a beszéd dallamát és színezetét is ez szolgáltatja. Emellett számos betegség velejárója, hogy a hangszalagok rezgése eltér az egészséges beszélőkéttől. Emiatt az egészséges és a patológiás működések megismerése fontos.
10,30	Gósy Mária	A beszédindulás késésének következményei az anyanyelv-elsajátításban A gyermekkori beszédzavarok egyik gyakori jelensége az anyanyelv-elsajátítás megindulásának késése. Vajon ezek a gyermekek behozzák-e a késés okozta nyelvfejlődési hátrányt az iskolakezdésre? Különböző beszédészlelési és beszédmegértési folyamatokat vizsgáltunk azoknál a gyermekeknek, akik három-, illetve négyéves korukban kezdtek el beszélni. Előadásunkban ismertetjük a kapott eredményeket, valamint azok következményeit az olvasás, írás megtanulására és általában a tanulási folyamatokra.
10,50	Horváth Viktória	Mik azok a megakadásjelenségek? A beszéd létrehozása bonyolult folyamat: egyrészt azt kell megterveznünk, hogy a gondolatokat milyen formában hangosítjuk meg, másrészt állandóan kontrollálnunk kell, hogy mit és hogyan mondtunk, megfelelt-e a közlés a szándéknak, a partnernek, a beszédhelyzetnek. A meglehetősen komplex tervezési és ellenőrzési folyamatokkal egy időben zajlik az aktuális kivitelezés, vagyis a beszéd közben kell gondolkodunk a folytatáson és megtervezni annak formáját. Az egyidejű folyamatokba időnként hiba csúszik. Minden beszélő megtapasztalhatta már, hogy nem a szándékolt szót sikerült kimondani, vagy épp a „nyelve hegyén” van az illető neve, mégsem tudja kiejteni azt, a beszéd folyamatossága megszakad. Az előadás ezeknek a megakadásjelenségeknek az okait és sajátosságait vizsgálja fel.
11,10	Krepsz Valéria	A beszéd sebességének változása 4 éves kortól 90 éves korig A beszéd sebességét számos tényező, például a beszélő fizikai és lelkiállapota, a beszédtema, a beszédpartner vagy a beszédhelyzet is meghatározza. Vajon milyen jellegű változás figyelhető meg a tempóértékekben a beszélők életkorának függvényében? Milyen különbség mutatható ki a gyermekek, tinédzserek, fiatal és idős felnőttek beszédsebessége között? Élethosszig tartó időtartamban, fiatal gyermekkortól egészen idős korig vizsgáltuk az artikulációs szervek működésének sebességét. Előadásunkban ismertetjük az életkor előrehaladtával bekövetkező változásokat, amelyek képet adnak az idősödés folyamatának jellemzőiről.
11,30		<i>Kérdések, hozzászólások</i>
11,50		<i>Szünet</i>
12,00	Gocsál Ákos	Beszédkutatók a kriminalisztika szolgálatában A beszédkutatók egyik ága azt vizsgálja, hogy a beszélő személy egyes tulajdonságait – nemét, életkorát, érzelmi állapotát stb. – hogyan tükrözi a beszélő kiejtése, beszédének a hangzása. Az előadás bemutatja e terület főbb irányait (beleértve az ún. kriminalisztikai fonetikát), eredményeit és a még megválaszolandó kérdéseket. Ismerteti továbbá, hogy az igazságügyi hangszakértők munkáját az ún. beszélőprofil-alkotásban a beszédkutatók eredményei hogyan segíthetik.
12,20	Gósy Mária	A beszédanyag jellemzői tinédzserkortól idős korig A narratíva sajátos formája a kommunikációnak; komplex beszédprodukciós feladat, amely az életkorral valószínűsíthetően változik. Vajon miként jellemezhető a narratívák tizenéves kortól 80 éves korig, amelyekben a beszélők saját szavaikkal mondanak el egy hallott szöveget? Elemzéseink a 60 beszélő narratíváinak időtartamára, a szószámra, a szünetek megjelenésére és hosszára, illetve a nyelvbotlásokra irányultak. A narratívák szövegelemzése a hallott szöveg megértésének és a memóriaműködésnek a különbségeit is mutatja az egyes életkorokban. Az eredmények alapján lehetséges a narratíva mint diagnosztikai eszköz alkalmazása a gyakorlatban.
12,40	Gyarmathy Dorottya	Nyelvbtlás: zavaró tényező, avagy diagnosztikai lehetőség? A megakadásjelenségek, avagy a hétköznapi értelemben vett nyelvbtlások a spontán beszédünk természetes velejárói. Ezekből a jelenségekből következtethetünk a tervezési folyamatok működésére. Bizonyos esetekben, egyes beszédzavarok, agyi történések (pl. stroke, agyérgörcs, demencia, afázia) hatására az egyes nyelvbtlástípusok aránya felborul, egyes jelenségek gyakoribbá válnak. Ezekben az esetekben a beszédelemzés az orvosi diagnosztikai eljárások kiegészítéséül szolgálhat, segít annak pontosításában. Előadásunkban néhány olyan esetet ismertetünk, ahol a megakadások elemzése a végső diagnózis felállításában jelentős szerepet játszott.
13,00	Grácz Tekla Etelka	A beszédhangok ejtése óvodáskortól idős korig Az újszülött megszületésekor sírással, mosolygással tudja kifejezni számunkra gondolatait. Több év alatt sajátítja el a felnőttekre jellemző beszédmintázatot akár a beszédhangok ejtése, akár a dallam vagy temporális jellemzők, vagy épp a mondatszerkezetek tekintetében. Előadásunkban ennek a folyamatnak egy szeletét: a beszédhangok ejtését és akusztikai szerkezetét vesszük górcső alá.
13,20		<i>Kérdések, hozzászólások</i>